

И У ЗЕЛЕНОЈ И У ЦРВЕНОЈ ЗОНИ

Епидемија вируса корона претворила је већину болница у Србији у установе за лечење особа оболелих од Ковида-19, а функцију нековид болнице, оне која током целог дана прима све хитне случајеве, имају само ВМА и Ургентни центар КЦ Србије. Њихов рад је због тога интензивнији. О томе сведочи податак да је на ВМА прегледано и збринато толико пацијената колико се у редовној ситуацији прегледа за две и по године. Како је данас тешко одвојити ковид од нековид пацијената јер се збрињавају сва ургентна стања, ВМА је постала болница у којој постоји и „зелена” и „црвена” зона.

Пише **Мира ШВЕДИЋ**

Војномедицинска академија под ојсагом короне, речи су које симболично описују стање у коме се наша та установа 2020. године. Сигурно ће у њеним анализима та година бити забележена као посебна, јер су се запослени у њој први пут сусрели са епидемијом заразне болести таквих размера, која је на пробу ставила не само војно здравство већ и цео здравствени систем земље. Наиме, епидемија вируса короне претворила је већину болница у Србији у установе за лечење особа оболелих од Ковида-19, а у Београду су функ-

цију нековид болнице, дакле оних које су 24 часа отворене за све хитне случајеве са територије Београда, уже централне Србије и дела Војводине, имале само две – ВМА и Ургентни центар КЦ Србије.

– Борба траје и не смемо да се опустимо ни за тренутак. ВМА је под великим притиском. Од увођења ванредног стања у Пријемно-тријажном одељењу Центра хитне помоћи ВМА урађено је 72.735 прегледа, у Центру хитне помоћи 57.706 прегледа, а од тога је било 8.367 пријема и више од 11.600 оперативних захвата. Преко Поликлинике ВМА обављен је пријем 17.440 пацијената. Дакле, имамо 250 одсто више пацијената него у истом периоду прошле године, али не и нас. У ствари, има нас мање на Бањици, јер је више од 250 људи у тимовима ван ВМА. Војномедицинска академија више није само на Бањици, она је срце које куца свуда у Србији – истиче начелник ВМА пуковник проф. др Миросав Вукосављевић у последњем рапорту.

Такав обим посла и толико ангажовање ВМА није могло да прође медијски незапажено. Новинари су навелико описивали стање које су видели. Читаоцима су износили низ личних судбина пацијената које су болест и мука довели до пријемно-тријажног шатора испред ВМА и Центра хитне помоћи, а било је речи и о преоптерећености медицинског особља у епидемији. Ми вам представљамо широко поље ангажовања и даноноћног рада лекара, медицинских сестара и техничара у око 180.000 m² зграде на Бањичком вису од тренутка проглашавања епидемије.

СРЕДА ЈЕ СВАКИ ДАН У НЕДЕЉИ

Од увођења ванредног стања Војномедицинска академија је постала дежурна здравствена установа за лечење и војних и цивилних нековид пацијената. Таква одлука донета је по налогу републичког Кризног штаба за сузбијање Ковида-19, након консултације са експертским тимом лекара из Кине, јер ВМА није могла због система централне вентилације да прима и лечи пацијенте оболеле од вируса корона.

И пре увођења ванредног стања на ВМА су вршене припреме за поступање у могућој епидемији. У Сектору за лечење формиран је Кризни тим који је од почетка сагледавао ситуацију и израдио акциони план за поступање у условима епидемије Ковида-19. Један од основних постулата акционог плана био је да се формира Пријемно-тријажно одељење, да се организационо и кадровски ојача Центар хитне помоћи (ЦХП), како би се омогућили што безбеднији услови за преглед нековид пацијената, заштитило здравствено особље и спречио улазак инфекције на ВМА.

– На почетку пандемије имали смо свакодневне састанке на којима смо разматрали бројне теме везане за што боље функционисање болнице у условима пандемије с циљем да пружимо адекватну медицинску негу и лечење оболелих, а да истовремено максимално заштитимо здравствено особље – каже пуковник проф. др Ненад Перишић, начелник Групе клиника интерне медицине. ➤

За начелника Центра хитне помоћи два месеца пре почетка епидемије постављен је општи хирург, потпуковник доц. др Милан Јовановић, који је успео да организује рад у њему и успостави сарадњу са цивилним колегама. Он каже да је на ВМА и пре епидемије било могуће специјалистичко лечење цивила, јер је Центар хитне помоћи био сваке среде дежуран за све хитне случајеве са територије Београда. Међутим, од 15. марта за њих је среда постала сваки дан у недељи.

– Наша мисија је да успешно збринемо све медицински угрожене грађане Србије који нам се обрате за помоћ за сва друга обољења и медицинске проблеме и на располагању смо им 24 часа дневно, седам дана у недељи. А како је ово ипак војна институција, могу да кажем да смо сви у првим рововима све док је то потребно! – истиче доц. др Јовановић.

Иако су им бурни сви дани и ноћи откако је почела епидемија короне, доц. др Јовановић памти 15. јул, када су у ЦХП имали 478 прегледа, 12 хируршких интервенција, три интервенције у ангио-сали и примили 46 пацијената на болничко лечење. Према његовим речима, успели су да сачувају здравствени систем те установе од пуцања захваљујући војној организацији јер њихове припреме нису започеле 15. марта са проглашењем ванредног стања, већ много раније.

– До „пуцања система” није дошло и заслугом запослених. Наши лекари и средње медицински кадар дали су свој максимум. Нико из Центра хитне помоћи ВМА није узимао годишњи одмор, а мислим и да се боловања могу избројати на прсте једне руке. Сви смо схватили озбиљност ситуације која је од нас захтевала додатно ангажовање и тако смо и радили. Здравље популације је било угрожено и ми смо морали да будемо као војска – у првим редовима. Нажалост, било је дана кад ходницима наше хитне помоћи није могло да се прође од гужве, али драго ми је што су људи разумели ситуацију и што знају да цене да је све што радимо у њиховом интересу – истиче доц. др Јовановић и додаје да је најтежи био период другог пика пандемије. „И Министарство одбране и Министарство здравља су нам од првог дана максимално изашли у сусрет, тако да нисмо оскудевали ни у чему, од потребног медицинског материјала до заштитне опреме за лекаре и медицинско особље. Уосталом, чињеница је да

Пуковник
проф. др **Мирослав
Вукосављевић**

У Центру хитне помоћи Војномедицинске академије се на дневном нивоу прегледа од 200 до 250 пацијената, иако је предвиђени капацитет за хитне пријеме око 120 пацијената. У поређењу са истим периодом од 1. марта до 1. новембра 2019, то је за 50% више пацијената у Центру хитне помоћи.

Пуковник
проф. др **Ненад
Перишић**

У овој ситуацији се показало да је само тимски рад формула за успех у борби против пандемије. Ми смо тренутно у „медицинском рајном стању” и свакодневно радимо на подизању медицинске „борбене готовости”.

је у Центру хитне помоћи ВМА од 127 запослених до средине октобра само један оболео од Ковида-19, а то говори да смо имали довољно заштитне опреме и да смо је адекватно користили”.

НА ПРВОЈ БОРБЕНОЈ ЛИНИЈИ

Да би се Центар хитне помоћи одржао постављено је, као нека врста предстраже, Пријемно-тријажно одељење. То је војна пољска болница под шаторима развијена испред зграде на Бањици. Подсећа на ратну пољску болницу на првој линији фронта.

– Ми и јесмо у рату, али је овог пута непријатељ невидљив. Само треба истрајати у дисциплини јер непријатељ увек може да се врати јачи и смртоноснији – каже др Јовановић.

Сви пацијенти пре него што уђу у зграду ВМА пролазе кроз Пријемно-тријажно одељење које се састоји из четири сегмента. Испред првог се мери температура. На основу тог параметра, али и клиничке слике, специјализовани тим процењује да ли ће обавити и брзо тестирање на Ковид-19 или ће се урадити додатне анализе крви и снимање плућа.

– Тестом се може детектовати инфекција седам дана од њеног почетка, али и антитета која су ту ако је пацијент прележао инфекцију. Довољна је једна кап крви из прста и резултат је видљив након 15 минута од доношења. Ако тест покаже да је вирус у организму, раде се крвна слика и снимак плућа, а након тога се пацијент шаље на ПЦР тест. Ако пацијент има знаке инфекције, упућује се у ковид болнице, а ако има само своју основну болест и није инфициран вирусом, усмеравамо га ка Центру хитне помоћи на даљу обраду, прихват и лечење на ВМА – објашњава начелник ЦХП.

Међутим, у трећем епидемијском таласу улаже се још више труда да би се разврстали пацијенти на оне који имају редовну болест и оне који болују од ковида.

– Сада нам долази огроман број пацијената са повишеном температуром, симптомима кашља, губитком чула мириса, укуса, а имају и своје тегобе попут инфаркта миокарда, упале слепог црева, везаних црева. Максимално се трудимо да инфекција не доспе у зграду и зарази остале пацијенте који захтевају нашу негу због других обољења – каже др Јовановић и додаје да нико ко им се обрати нема разлог за страх

да неће бити на време и адекватно медицински збринут.

У данима децембра, после вишемесечног интензивног рада, није лако ни медицинским радницима.

– Ово је наш посао, немамо избора и докле год будемо могли ми ћемо пружати помоћ. Нико није крив за овакву ситуацију, тако је како је, давали смо све од себе тако ће бити и убудуће – рекао је потпуковник доц. др Јовановић и још једном подсетио да Ковид-19 не можемо победити тако што ћемо се правити да не постоји. Бројни пацијенти нису ни знали да су позитивни, због благе клиничке слике, а било је чак и оних који нису имали температуру.

АНГАЖОВАЊЕ ИНТЕРНИСТА НА ВИШЕ ФРОНТОВА

У борби против Ковида-19 ВМА има и додатни фронт – ангажовање медицинског и немедицинског особље те установе у ковид болницама. Као примере пуковник проф. др Вукосављевић наводи ковид болницу у ВМЦ „Карабурма” и привремену ковид болницу у београдској Штарк арени.

– Војна болница на Карабурми бори се против ковида од почетка априла, а ВМА даје 99 посто особља за функционисање те болнице и то не само медицинског већ и логистичког и сваког другог – истиче начелник ВМА и наглашава да је и командно особље привремене ковид болнице у Штарк арени такође са ВМА.

Дугачак је списак градова и болница по Србији где су све доктори ВМА помагали током пандемије. Најлакше је рећи да их је било свугде где је то било потребно. И начелник ВМА је почетком јула учествовао у формирању лаке пољске болнице у Новом Пазару и сваки од пунктова је са особљем ВМА у више наврата личне обилазио.

Тај одлив лекара свакако се одразио и на рад ВМА. Пуковник проф. др Ненад Перишић каже да су свакодневно имали комуникацију са начелником Сектора за лечење, са замеником начелника ВМА, начелником ВМА и гледали како да помогну установи, пацијентима који долазе, а како другим установама.

– У почетку су наши инфектолози били или у ВМЦ „Карабурма”, у болници „Драгиша Мишовић” или у КБЦ Земун. Тако да смо доста људи, посебно инфектолога, дали другим болницама, а онда је требало ор-

Пуковник проф. др **Бобан Ђорђевић**

*Рајн њројив
невидљивој
нејријашеља њрви њуи
до сада у истјорији
води здравство.
Одично санишеј
ѡраиш војску у рајну,
а сад је обрнушо. Ми
смо и у ѡрвим и у
ѡоследњим борбеним
редовима, а остјали
нам ѡмажу. Имамо
рајн без фронтја и
ѡозагине.*

Потпуковник доц. др **Милан Јовановић**

*Ово је наш ѡсао,
немамо избора и докле
ѡд будемо мојли ми
ћемо ѡружаши ѡмоћ.
Збринули смо свакој
ѡацијентја који нам се
обраишо за ѡмоћ. Нико
није крив за овакву
ситуацију, ѡако је
како је, давали смо све
од себе, ѡако ће биши
и убудуће. Све ће ово
ѡроћи, нишија не ѡраје
вечно.*

ганизовати рад код нас. Зато смо појачали Клинику за инфективне и тропске болести са интернистима, да помогну јер је био велики притисак пацијената на ВМА. Било је напорно, оптерећујуће и имали смо много више дежурстава него што је обично. И сада је. Проблем је кад се разболи лекар, сестра, онда морате да неког другог убаците.

Професор др Перишић наводи да су морали да изврше неке организационо-формацијске промене интернистичких клиника ВМА. Да би кадровски ојачали ЦХП ВМА медицинским техничарима и болничарима фузионисане су клинике за реуматологију, ендокринологију, физикалну медицину и Клиника за кожне и полне болести. Поред тога, интернисти и лекари са других помених клиника упућени су у ковид болнице на испомоћ.

– У овој ситуацији показало се да је само тимски рад формула за успех у борби против пандемије. Ми смо тренутно у „медицинском ратном стању” и свакодневно радимо на подизању медицинске „борбене готовости”. Током овог периода највише су биле оптерећене, поред ЦХП ВМА и тријажног одељења, Клиника за ургентну и интерне медицину, Клиника за плућне болести, Клиника за кардиологију, Клиника за гастроентерологију, чак и Клиника за хематологију, јер је морала да прими хематолошке онколошке пацијенте из других здравствених установа – каже наш саговорник и додаје да је у таквим условима отежан рад медицинских техничара и лекара. – У болницу се примају хитна интернистичка стања и болесници са малигним болестима. У неколико наврата рађене су хитне кардиолошке, гастроентеролошке интервенције и операције животно угрожених чак и ковид позитивних пацијената, уз максималне мере заштите особља. Такви болесници су након тога премештани у ковид болнице.

Он објашњава како разликују ковид од нековид пацијенте.

– Тестови као што су ПЦР и брзи антигенски тест су неопходни у свакодневној клиничкој пракси, али нису, као што знамо, апсолутно поуздани. Чак иако су негативни, а имамо типичну клиничку слику, јасне друге лабораторијске и морфолошке показатеље, можемо на основу тога бити сигурни да се ради о Ковид-19 болести.

Наш саговорник каже да у Центру хитне помоћи свакога дана дежурају интернисти различитих специјалности. Увек имају дежурног кардиолога, дежурног нефролога, приправан тим за хитне кардиолошке и гастроентеролошке интервентне процедуре и приправне лекаре других специјалности који по потреби долазе од куће.

– Мислим да би ВМА требало у перспективи да се ојача млађим здравственим кадром, јер су енергија младости и искуство старијих кључ за успешно функционисање болнице.

Начелник Групе клиника интерне медицине истиче да Министарство одбране, Управа за војно здравство и Управа ВМА чине све да се одржи терцијарни ниво здравствене заштите у условима пандемије, што није нимало лак задатак. Наглашава да су најбитнији тимски рад и добра комуникација са сваким начелником организационе јединице и управом ВМА. Према његовим речима остварена је и добра сарадња са цивилним здравственим установама, пре свега са Клиничким центром Србије и Ургентним центром те установе, а значајну улогу у тој сарадњи имају начелник Сектора за лечење ВМА пуковник доц. др Ненад Ратковић и потпуковник доц др. Милан Јовановић.

– Неки наши лекари са интернистичких и других клиника раде непрекидно девет месеци на Карабурми и сигурно им није лако, али је и рад у нековид болницама у условима пандемије изразито тежак јер прегледамо велики број пацијената, а нико на челу не пише да ли је асимптоматски клицоноша или је у почетку инкубације. Посебно нам је тешко када говоримо о броју преминулих од Ковида-19, а још теже када помислимо на здравствене раднике који су пружајући несебично помоћ оболелим изгубили живот у борби са овим злом. Надам се да ће масовна вакцинација против ове болести, уз придржавање превентивних мера, вратити живот у нормалу – истиче пуковник проф. др Перишић.

ВЕЛИКА ЖИВОТНА ШКОЛА И ЗА ХИРУРГЕ

Док се интернисти боре да организују рад на ВМА у условима када им је велики број лекара у другим војноздравственим и цивилним установама, хируршке клинике су смањивале по једно одељење, спрам броја особља, како би могле да сачине нормалне смене и дежурства. Морали су да збрињавају велики број хируршких пацијената, пре свега хитна хируршка стања, и у овој ситуацији највећи удар био је управо на хирургију.

– Отежавајућа околност била је та што је од отварања ковид болнице на Карабурми велики број анестезиолога премештен тамо, тако да су они који су остали на ВМА радили без дана одмора и без радног времена да би се покrio програм. Осим хитних стања, оперисали смо све карциноме и све заказане пацијенте који су имали малигну

ДОПРИНОС СЕКТОРА ЗА ПРЕВЕНТИВНУ МЕДИЦИНУ

– У периоду март–новембар у Сектору за превентивну медицину ВМА узето је 5.595 узорака назифарингеалног бриса за анализу на присуство SARS CoV2, урађено је 11.976 брзих тестова на антитела, 504 PCR анализе на SARS CoV2, 612 антигенских тестова, 3.123 ELISA

тестова на антитела. Извршена је дезинфекција 5.000 m² на ВМА, 10.000 m² у Генералштабу и 5.000 m² у осталим организационим јединицама МО и ВС. Учествовали смо у ревизији пројеката ковид болница у Батајници и Крушевцу. У болници на Карабурми стално су ангажовани један епидемиолог и један санитарни техничар, а на ВМА имамо сваког дана дежурног једног лекара и једног техничара – каже начелница Сектора за превентивну медицину ВМА проф. др Соња Марјановић и истиче да је у протеклих девет месеци само октобар био мало блажи, остали месеци рада су били заиста тешки.

болест. Највећи удар имали смо на клинике за општу хирургију, ортопедију, пластичну, грудну хирургију и урологију, где се неке од процедура раде само на ВМА – каже пуковник др проф. Бобан Ђорђевић, начелник Групе хируршких клиника.

Војна болница на Карабурми бори се њојштив ковида од њојшћика айрила, а ВМА даје 99 њојшћо особља за функционисање њојшће болнице и њојшћо не само медицинској већ и лојшћистичкој и свакој другој – истиче начелник ВМА и најлашава да је и командно особље њривремене ковид болнице у Шћшарк арени њшћакође са ВМА

Стално је оптерећен и операциони блок ВМА, који у свом саставу има 16 операционих сала и где се раде све гране хирургије, изузев гинекологије и акушерства. Од марта се свакодневно у 10–16 операционих сала изводе 1–3 операције. Од хитних стања доминирају пацијенти који су доживели различите трауме, особе које имају малигна обољења и кардиоваскуларни болесници. На месечном нивоу кроз интензивну негу прође између 450 и 650 пацијената. Ноћу их је највише и тада имају највише посла у јединицама интензивне неге. Тај број се повећавао како су се друге болнице затварале. Кад је ортопедска болница опет претворена у ковид, њихови хирурзи се сада налазе на испомоћи на ВМА и ту оперишу свакодневно.

– Често се дешава да пацијенти који се преко Центра хитне помоћи ургентно збрињавају дођу од куће, да нису ни свесни да су позитивни, а имају друге здравствене тегобе и проблеме. Тек се на одељењима на постоперативном опоравку, или након одрађене интернистичке процедуре, установи да су позитивни и њихово збрињавање мора да се настави у некој другој установи. Тада их најчешће преузимамо на даље лечење на Карабурму – каже проф. др Ђорђевић.

– Често се дешава да пацијенти који се преко Центра хитне помоћи ургентно збрињавају дођу од куће, да нису ни свесни да су позитивни, а имају друге здравствене тегобе и проблеме. Тек се на одељењима на постоперативном опоравку, или након одрађене интернистичке процедуре, установи да су позитивни и њихово збрињавање мора да се настави у некој другој установи. Тада их најчешће преузимамо на даље лечење на Карабурму – каже проф. др Ђорђевић.

Такве ситуације су и те како ризичне и за особље ове установе, јер долази до преноса инфекције вируса са пацијената на запослене на ВМА. То се најбоље види по броју оболелог медицинског особља. Тренутно је око трећи-

Често се дешава да пацијенти који се преко Центра хитне помоћи урентно збрињавају дођу од куће, да нису ни свесни да су позитивни, а имају друге здравствене проблеме. Тек се на одељењима на постоперативном опоравку, или након одрађене интеристичке процедуре, установи да су позитивни и њихово збрињавање мора да се настави у некој другој установи.

не састава Клинике за анестезиологију, које је остало на ВМА, заражено Ковидом-19 и налази се на лечењу или у изолацији. Неки су били у јако критичном стању, интубирани и успешно се сада опорављају и на кућном су лечењу.

Пуковник проф. др Ђорђевић истиче да су се од првог дана организовали тако да главни удар прихвати тријажни шатор и похваљује све специјализанте који су били тамо, било да су хируршке, интеристичке или неке друге области, као и докторе који су на волонтерским специјализацијама и који су се добровољно јавили да помогну. Млади људи су показали да су храбри и да апсолутно нису бирали посао. Сви су, како каже, показали велику оданост медицини и спремност да буду прави лекари.

– Ово нам је велика животна школа да научимо да морамо заједно све да радимо и да једино када тако радимо можемо да превазиђемо све проблеме и све ситуације. Поносан сам на све лекаре који раде на ВМА, медицинске сестре и техничаре јер нам се није десило да неко неће да спроведе задатке који су им дати. Сви су апсолутно радили као један. И ми хирурзи смо морали да пратимо све што носи ковид као инфекција, јер је то било ново и за наше интеристе, с тим што су они били много више укључени од нас у лечење ковид пацијената. А где је недостајало људство, ми смо помагали. Хирурзи свих специјалности ишли су да раде у ковид болнице, па и кардиохирурзи. Не знам да ли се то игде десило – каже наш саговорник.

Тако је вирус, као невидљив непријатељ, био испит за систем војног здравства, које мора да функционише у свим ситуацијама. Професор др Ђорђевић каже да им је ово школа да против невидљивог непријатеља морају да се боре заједно, јер медицина није уско специјализована. Уско специјализовани су само неки од проблема.

– Специјалности нам дају квалитет више, али је ова ситуација показала да морамо да будемо много ширих посматрања и да заједнички радимо у жељи да свима помогнемо. Јер ако недостаје и једна мала карика, пада цео систем. Осим тога, ово што се дешава са епидемијом указује нам на то да о свему морамо да водимо рачуна и да приступ медицини мора да се врати на почетак – на Хипократа, коме смо сви дали заклетву да будемо лекари. Ово је био прави испит који је по мом мишљењу положило војно здравство и ВМА. Овде смо сви радили према својим позицијама апсолутно све и није било подела на активне официре и војне службенике. А овај рат против невидљивог непријатеља први пут до сада у историји води здравство. Обично санитет прати војску у рату, а сад је обрнуто. Ми смо и у првим и у последњим борбеним редовима, а остали нам помажу. Имамо рат без фронта и позадине, каже на крају наш саговорник. |

Фото: Андрија Гавриловић